

EGE'DE YUNANİSTAN'IN TÜRK ADALARI: UNUTULMAYANLAR*

Greece's Turkish Islands in the Aegean: Unforgettables

Ulvi KESER**, Gökhan AK***

Özet: Bu çalışmanın ana amacı, Türkiye'nin Ege'de uluslararası antlaşmalarla egemenliklerini Yunanistan'a devretmediği Türk Adaları'nı irdelemektir. Bu amaca varmak için, ilk önce Ege Denizi'nin rengi ile hayatiyetine değinilmeyi müteakip, Ege Denizi'nin ve kullanımının Türkiye ve çevre ülkeler için önemi ortaya konulacak; daha sonra Kardak Krizi ile ortaya çıkan "Gri Bölgeler" sorununun hukuki veçesi özetle incelenecek, müteakiben nihai bir değerlendirmede bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Ege Denizi, Ege Sorunları, Ada-Adacık ve Kayalık, Deniz Hukuku, Karasuları, Uluslararası Antlaşmalar.

Abstract: The main purpose of this paper is to examine the Turkish Aegean Islands, whose sovereignties had not been handed over to Greece via international treaties. In this frame, firstly an overall description of the Argean Sea will be outlined, then significance of the Aegean Sea and its importance for Turkey and the regional states will be emphasized. Later on, the judiciary basis of the "Grey Zones" conflict which had developed out of of Kardak Rocks crisis will be reviewed in summary. At last, a final evaluation regarding the main issue will try to put an end at the paper.

Key words: Aegean Sea, Aegean Issues, Island-Islet and Rock, Law of the Sea, Territorial Waters, International Treaties.

* Bu makale, Prof. Dr. Ulvi KESER tarafından yayına hazırlanan *Mare Nostrum'dan Casus Belli'ye: Bizim Deniz Akdeniz* (Ankara: 2013) başlıklı kitapta Gökhan AK tarafından yazılan "Ege'de Temel Sorun: Unutul(may)an Türk Adaları" başlıklı makalenin gözden geçirilmiş ve kısaltılmış halidir.

** Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (UKÜ), İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Avrupa Birliği İlişkileri Bölüm Başkanı, UKÜ-AKKA (Akdeniz ve Kıbrıs Araştırmaları) Merkez Müdürü, ukeser@ciu.edu.tr

*** Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi Doktora Programı Öğrencisi, gak2081@yahoo.co.uk

“Bir ulusun coğrafyasını bilmek,
onun kaderini bilmektir.”
Napolyon Bonaparte

Giriş

Anadolu’yu kucaklayan bir *kutsal kâse* misali, dünyanın en güzel denizlerinden biridir Ege... Ancak dünya harikası bu coğrafyanın belkide yegâne bahtsızlığı, Yunanistan ile Türkiye gibi iki ezeli çatışanı kucaklamış olmasıdır. Zira, Ege, Kıbrıs’la birlikte, iki ülke ilişkilerinin çiçek açmasını engelleyen sorunların başında gelmektedir.

Modern Yunanistan’ın tarih sahnesine çıkmasından bu yana, Ege denen *mavi cennet*in kaderi haline gelen yaklaşık 183 yıllık Türk-Yunan çekişmesi, günümüzde Ege Sorunları (Aegean Issues) olarak bilinmektedir.¹ Buna göre, Yunanistan için Ege’de sadece kıta sahanlığının sınırlandırılması ve 1996’dan bu yana da “gri bölgeler” sorunları mevcuttur;² diğer tüm konular ise, Türkiye tarafından suni yaratılmış, uluslararası hukuku ihlal edici ve en önemlisi de Yunanistan’ın egemenlik haklarına tecavüz eden konulardır. Türkiye’ye ise, Yunanistan’ın özellikle 1923 Lozan Barış Antlaşması’ndan³ bu yana Ege’de *tek taraflı olarak* uluslararası hukuka, iyi komşuluk ilişkilerine ve hakkaniyet ile nısfete aykırı icra ettiği girişim ve uygulamalardan kaynaklanan en az yedi sorun bulunduğunu vurgulamaktadır.⁴ Bu makale, iki ülke arasındaki Ege kaynaklı bu sorunlardan; Yunanistan’ın resmi olarak “Gri Bölgeler

¹ Bu konuda yetkin bir kaynak olarak bkz. Başeren, Sertaç Hami, *Ege Sorunları*, 2.b. (Ankara: TÜDAV Yayınları, 2006).

² Zamanın Yunanistan Hükümet Sözcüsü Yorgos Petalotis; “*Yunanistan ile Türkiye arasında sadece kıta sahanlığı sorunu bulunduğunu*” beyan etmektedir. Bkz. “Yunanistan Hükümet Sözcüsü Petalotis: Türkiye ile Sadece Kıta Sahanlığı Sorunu Var”, *Anadolu Ajansı (Atina)*, 11 Mayıs 2010. Ama Bay Petalotis bunu söyleye dursun, zamanın Yunan Ana Muhalefet Partisi YDP bile bazı deneyimli Yunan diplomatlarının “*Gerçek şu ki, karasularının genişliği açıklığa kavuşmadan, kıta sahanlığı belirlenemez. Öte yandan, masada “Gri Bölgeler” varken, Lahey’e başvurulabilir mi?*” şeklinde sorduklarını belirtmektedir. Bkz. “İstikşafı Temasların Gri Bölgeleri”, *To Vima Gazetesi*, 2 Mayıs 2010.

³ Lozan Barış Antlaşması ile ilgili en detaylı kaynak için bkz. *Lozan Barış Konferansı: Tutanaklar-Belgeler (8 Kitap)*, 3.b., çev.: S.L.Meray (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001). 24 Temmuz 1923’te imzalanan Lozan Barış Antlaşması, Türk-Yunan ilişkilerinde, Yunanlıların “Megali İdea” savlarına da son verip, iki devlet arasında tüm sorunları çözümlenememiş olsa da, zamanına göre oldukça başarılı bir siyasal denge kurmuş, dostluk ve işbirliği için bir temel hazırlanmıştır. Megali İdea konusunda ayrıntı için bkz. Ak, Gökhan, “Megali İdea, Hissiyat, Önyargı ve Güvensizlik Fenomenleri Bağlamında Türk-Yunan İlişkileri’ne Bir Bakış”, içinde Ulvi Keser (ed.), *Mare Nostrum Adalar Denizi’nden Kıbrıs’a: Akdeniz ve Sorunlar* (Ankara: AKAUM Yayını, 2012), s. 314-322.

⁴ Bunlar; karasularının 6 deniz milinin üzerinde genişletilmesi, kıta sahanlığının sınırlandırılması, Yunanistan’ın 10 deniz millik hava sahası iddiaları, FIR (Uçuş Bilgi bölgesi), egemenliği tartışmalı adalar, gayri-askeri statüdeki adaların silahlandırılması, SAR (Arama-Kurtarma), ve komuta-kontrol sorumluluk sahaları sorunlarıdır. Bkz. Kurumahmut, Ali (Yay.Haz.), *Ege’de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar* (Ankara: Türk Tarih Kurumu (TTK) Yayınları, 1998), Ek-22.

(Grey Zones)” şeklinde kabullendiği,⁵ Türkiye'nin ise Ege'nin temel sorunu olarak gördüğü “Ege'de Egemenliği Tartışmalı Adalar” sorununu ele almaktadır.

1996 yılında Bodrum-Gümüşlük açıklarındaki Kardak Kayalıkları'nda (Yunancası İmia) yaşanan kriz⁶ ile ulusal ve uluslararası kamuoyunun gündemine gelen bu yeni sorunun özünü, Ege'de 1923 Lozan ve 1947 Paris Barış Antlaşmaları ile Yunanistan'a devredilmemiş ve halen Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi⁷ olarak kabul edilebilecek olan Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenliğinde bulunan ve kimi zaman “coğrafi formasyonlar” olarak da adlandırılan bazı ada, adacık ve kayalıklar oluşturmaktadır.⁸ Aslında bu coğrafi formasyonlar Lozan'dan bu yana Türkiye'nin egemenliğinde olup, sadece Türkiye tarafından önemsenmemiş, üzerinde durulmamış, ancak egemenlikleri de başka bir devlete uluslararası hukukun kurallarına göre

⁵ Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'nın resmi web sayfasında egemenliği tartışmalı adalar sorunu; “*contesting Greek sovereignty over islands (theretofore unheard-of grey zones theory) and violation of that sovereignty even in cases of inhabited islands*” şeklinde yer almaktadır. Bkz. <http://www.mfa.gr/en/issues-of-greek-turkish-relations/> (22 Mayıs 2013 tarihinde ziyaret edilmiştir.) Yunanistan'ın bile, 1996'da yaşanan krizden bu yana Kardak başta olmak üzere, bu coğrafi formasyonların egemenliği konusunda büyük bir şüpheye düştüğü ve bu yüzden de anılan formasyonları “Gri Bölgeler (Grey Zones)” olarak kabul ettiği göz önüne alınacak olursa, Ege'de Yunanistan'ın Türkiye karşısında ilk defa çok zor bir duruma düştüğü ve bu temel sorunun Yunanistan'ın başına Ege sorunlarında büyük sıkıntılar açacağı muhakkaktır ve Yunanistan da bunun çok iyi farkındadır.

⁶ Kardak Krizi (Yunancası: Κρίση των Ιπλιών), Ocak 1996'da Yunanistan ile Türkiye arasında Türk bandıralı bir geminin Bodrum/Gümüşlük açıklarındaki Kardak Kayalıkları'nda karaya oturması sonucu Türk ve Yunan kurtarma ekipleri arasında anlaşmazlık çıkınca patlayan krizdir ve iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmiştir. Ayrıntı için bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Kardak_Krizi (30 Mayıs 2013 günü ziyaret edilmiştir.)

⁷ Halefiyet, bir ülke üzerinde yetkilerin devletler arasında el değiştirmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bir ülke parçasının bir devletten ötekine devredilmesi durumu, halefiyetin ortaya çıkış şekillerinden birini oluşturmaktadır. Devir bir devletin, belirli bir ülke parçası üzerinde haiz olduğu egemenlik hakkından, diğer bir devlet lehine olmak üzere, bir anlaşma ile vazgeçmesi işlemidir. Devir, ilgili iki tarafın bu yoldaki iradelerini açıkça gösteren, tereddüde yer vermeyen bir anlaşma ile olmalıdır. Bu gereklilik, bir ülke üzerindeki egemenliğin kime ait olduğunun tereddüde tahammülü olmamasından kaynaklanmaktadır. Devir anlaşması ile egemenlik hakkı, bu yeni devlete geçer. Bir ülke üzerindeki hakların, devirle, bir başka devlete geçebilmesi için, ülke devreden devletin o ülke üzerinde hukuken o hakkı haiz olması gerekir. Hiçbir devlet haiz olduğu haktan fazlasını, bir başkasına devredemez (*Nemo plus juris transferre potest quam ipse habet*). Ayrıntı için bkz. Toluner, Sevin, *Millîterarası Hukuk Dersleri-Devletin Yetkisi* (İstanbul: Beta Yayınevi, 1996); Gündüz, Aslan, *Millîterarası Hukuk-Temel Belgeler Örnek Kararlar*, 5.b. (İstanbul: Beta Yayınevi, 2013).

⁸ Ege'de egemenliği hâlihazırda Türkiye'de olan bu adaların sayısına ilişkin çeşitli haberler, yorumlar mevcuttur. Örneğin, Milliyet Gazetesi'nde yer alan bir haberde, Ege'de 150'ye yakın ada ve adacığın, Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olması dolayısıyla, hukuki olarak, Türkiye'nin egemenliğinde sayılması gerektiğinden söz edilerek, Yunanistan'ın Ege'deki bazı ada ve adacıkları iskâna açma çabalarının statüyü kendi lehine çevirme amaçlı olduğu vurgulanmıştır. Bkz. “Ege'deki 150 Ada Osmanlı'dan Miras”, *Milliyet*, 6 Ekim 1998, s. 14. Yine bir başka örnek olarak, Cumhuriyet gazetesinde, “*Genelkurmay Başkanlığı, Türkiye kıyılarındaki 'formasyon' diye adlandırılan 152 adacık ve kayalık üzerinde hak iddia eden Yunanistan'a gerekli yanıtın 3 Haziran Avrupa Birliği Köln Doruğu'ndan sonra verilmesi için hazırlığını tamamladığı*” şeklinde bir haber yer almıştır. Yüksek düzeyde bir komutana dayandırılarak verilen bu habere göre; “*Bugün Ege'de toplam 3 bin 49 ada, adacık ve kayalık bulunuyor. Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra Ege Denizi'ndeki adaların sahipliği antlaşmalarla belirlenmiştir. Anlaşma metinlerinde adları geçmeyen bu adacıkların sahipliği Osmanlı İmparatorluğu'nun varisi olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Formasyon olarak tanımlanan bu tür adacık ve kayalıklardan kıyılarımızda bulunan 152 adanın aidiyeti ise Türkiye'nindir. Buna Kardak da, şimdi Atina'nın sivililere bayrak diktirme girişiminde bulunduğu Agathonisi adacığı da dâhildir*”. Bkz. “Adacıklar Osmanlı Mirası”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 3 Haziran 1999, s. 17.

devredilmemiş nitelikteki Türk adalarıdır.⁹ Ancak, yıllarca bu coğrafi formasyonların bazıları üzerinde adeta kendi toprağıymış gibi çeşitli tasarruflarda bulunması nedeniyle, bu adalar sanki Yunanistan'a aitmiş gibi bir anlayış oluşmuştur. Bu nedenle, söz konusu çelişkiyi vurgulamak maksadıyla çalışmanın başlığı özellikle "Ege'de Yunanistan'ın Türk Adaları" olarak seçilmiştir.

Bu çalışma, meselenin hukuksal boyutunu derinlemesine ve dünyadan benzer örneklerle¹⁰ karşılaştırmalı analizden ziyade, Ege'nin ve bu denizin kullanımının Türkiye ve bölge ülkeleri için önemini, Ege'de Lozan dengesinin ne anlama geldiğini ve egemenliği tartışmalı adaların neden Ege sorunlarının temelini teşkil ettiğini ortaya koymak niyetindedir. Dolayısıyla çalışma, üzerinde daha fazla sorgulamayı gerektiren yanıtlanmamış hukuki sorularla, okuyucuyu da araştırmaya katılmaya çağırarak arzusundadır. Sorunun hukuki boyutuyla ilgili birçok argümanı tarafların görüşleriyle birlikte sunmaya çalışmak, gerek yer darlığı nedeniyle, gerekse çalışmanın hedefini aşacağından, konunun hukuksal boyutunun, uluslararası deniz hukuk uzmanları tarafından bugüne değin yapılmış ve gelecekte yapılacak başka çalışmaların konusu olduğu düşünülmektedir.¹¹

Ege Denizi: Rengi ve Hayatyeti

Tarihte "Adalar Denizi"¹² olarak adlandırılan Ege Denizi'nin, Karadeniz'den gelen ve boğazlardan geçerek Batı Akdeniz'e ulaşan ticaret yollarının düğüm

⁹ Üzerlerindeki egemenlik haklarından da uluslararası hukukun ilgili hükümlerine istinaden asla ve kesinlikle vazgeçilmemiştir. Ancak, her ne kadar 1996'dan bu yana Türkiye'nin coğrafi formasyonlar politikasının adeta bir *belirsizlik* üzerine kurulmuş olmasına –diğer deyişle, hangi ada, adacık ve kayalıkların bu statüde olduğunun Türkiye tarafından resmi olarak açıklanmamasına- rağmen, Yunanlar artık bazı adalar üzerindeki Türk taleplerini anlamış ve kanıksamış durumdadırlar. Bu durumu da şu tür *komşu* beyanları gerçekleştirmektedir; "*Gri Bölgeler teorisiyle Türkiye, Eşek (Agathonisi) ve Bulamaç (Farmakonisi) adları gibi nüfus barındıran adları da talep ediyor.*" Bkz. Ligeros, Stavros, "Yeni Osmanlı Stiliinde Türk Pazarlığı", *Kathimerini Gazetesi*, 18 Mayıs 2010.

¹⁰ Dünyada başka coğrafyalarda da Ege'dekine benzer denizde egemenlik ihtilafı içeren toprak sorunları mevcuttur. Bunlar arasında ilk akla gelenler Japonya'nın RF ve ÇHC ile ayrı ayrı yaşadığı uyuşmazlıklardır. Yine bu kapsamda Spratly, Paracel, Senkaku, Abu Musa, Büyük ve Küçük Tunb, Güney Kuril, Hawar, Tokda, Sipadan ve Ligitan Adaları örnekleri sayılabilir. Konuyla ilgili detaylı bir araştırma için bkz. *Devletlerarası İlişkilerde Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorunu* (Ankara: SAEMK Yayını, 1999).

¹¹ Egemenliği tartışmalı adalar konusunun hukuki boyutuna ilişkin en yetkin çalışmalar için bkz. Kurumahmut, Ali (Yay.Haz.), *Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar* (Ankara: TTK Yayınları, 1998); Başeren, Sertaç Hami ve Kurumahmut, Ali, *Ege'de Egemenliği Devredilmemiş Adalar* (Ankara: SAEMK Yayınları, 2003); Kurumahmut, Ali ve Başeren, Sertaç Hami, *The Twilight Zones in the Aegean: (Un)Forgotten Turkish Islands* (Ankara: TTK Yayınları, 2004); İnan, Yüksel ve Başeren, Sertaç Hami, *Kardak Kayalıklarının Statüsü* (Ankara: y.y., 1997); Toluner, Sevin, *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*, gen.2.b. (İstanbul: Beta Kitap, 2004).

¹² Osmanlı İmparatorluğu zamanında Ege Denizi için "Adalar Denizi" ifadesi kullanılmıştır. Örneğin, Mahir Mehdi tarafından yazılan 1898 (1314) tarihli "Bedreka-i Zafer Yahud Teselya ve Yenişehir" adlı eserde, Kiklat ada grubu tanıtırken "*Kiklad Dairesi: 1-Kiklad: Adalar denizinde ve Mora yarımadasının doğu kıyıları karşısında bulunan birçok büyük, küçük adalardır.*" ifadesine yer verilmektedir. Bkz. Kodaman, Bayram (Yay.Haz.), *1897 Türk-Yunan Savaşı (Teselya Tarihi)* (Ankara: TTK Yayınları, 1993), s. 85.

noktalarını barındırması ve özellikle de askeri açıdan taşıdığı önem, geçmişte ve günümüzde Ege'de söz sahibi olmak isteyen devletlerin çatışmalara girmesine yol açmıştır. Ege Denizi, Karadeniz ile Akdeniz arasında Türk Boğazları'ndan sonra ikinci derecede önemli bir su yolu oluşturmaktadır. Dolayısıyla Ege Denizi sadece kıyıdaş ülkeler için büyük bir önem taşımamaktadır.

Bugün Ege Denizi, Türkiye ile Yunanistan devletlerinin ülkeleri ile çevrenmektedir. Yunanistan'ın bu denize ve bu denizde yer alan adalara tamamen sahip olma hırsı, uzun zamandan beri her iki devletin arasındaki uyuşmazlıkların temelini oluşturmaktadır. Bu anlaşmazlıkların unsurları arasında, neden ve sonuçları itibarıyla yakın bağlantılar bulunmaktadır. Zira, Yunanistan'ın taraf olduğu¹³ 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS)¹⁴ hükümleri çerçevesinde meskûn ve gayrimeskûn ada, adacık ve kayalıkların karasularının bulunması, meskûn ve kendine özgü ekonomik yaşamı olan adaların ayrıca kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeleri olması nedeniyle,¹⁵ mevcut uyuşmazlık daha da hayatiyet arz etmektedir. Dolayısıyla Ege'de her bir ada, adacık ve kayalığın egemenliğinin hangi devlete ait olduğunu açık bir şekilde ortaya koymadan, karasuları sorunu ile kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması sorunlarını çözmenin teknik olarak imkânsız olduğu görülmektedir. Keza, deniz alanındaki mevcut sorunların çözümü, Ege hava sahası için de belirleyici olacaktır.

Ege'nin Kullanımının Türkiye İçin Önemi

Üç kıtayı birbirine bağlayan ve çok önemli bir jeostratejik kavşakta bulunan Türkiye, aynı anda bir Avrupa, Asya, Balkan, Kafkas, Ortadoğu, Akdeniz ve Karadeniz ülkesidir. Bununla birlikte; sorunlar, çatışmalar ve istikrarsızlıklar içeren bir coğrafyada yaşayan Türkiye, bölgesinde bir *barış ve istikrar adası* olma özelliğini koruma başarısını göstermektedir. Ancak, Ege'de Yunanistan ile uzun yıllardır çeşitli sorunlar yaşayan Türkiye için bu deniz, “denizlerin serbest kullanımı” ilkesi çerçevesinde hayati öneme sahiptir¹⁶ ve bu meyanda Türkiye, Ege'deki ulusal hak ve

¹³ Yunanistan Parlamentosu 31 Mayıs 1995 tarihinde, “BMDHS'nin ve Sözleşme'nin 11nci Bölümünün Uygulanmasıyla İlgili Anlaşmanın Onaylanması Hakkında Kanun” çıkararak, Sözleşme'yi onaylama işlemini tamamlamıştır. Bkz. Sönmezoglu, Faruk, *Türkiye-Yunanistan İlişkileri&Büyük Güçler* (İstanbul: Der Yayınları, 2000), s. 321. Ancak hâlihazırda Türkiye, ABD gibi bu sözleşmeye taraf değildir.

¹⁴ Türkiye'nin taraf olmadığı anılan Sözleşme'nin İngilizce metni için bkz. *The Law of the Sea-United Nations Convention on the Law of the Sea* (New York: UN Publication, 1997). Türkçe metin içinse bkz. <http://did.ormansu.gov.tr/did/Files/UNCLOS.pdf> (04 Haziran 2013 tarihinde ziyaret edilmiştir.)

¹⁵ Uluslararası hukuka göre bir devletin ülkesi; kara, deniz ve hava ülkelerinden oluşmaktadır. Uluslararası hukukun mekânsal kurallarına göre, uluslararası deniz ve hava alanlarını oluşturmakla birlikte, devletler, kıyı devleti olarak deniz ve hava ülkelerinde de belirli birtakım egemen haklara sahiptir. Ayrıntı için bkz. Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, g.g.8.b. (Ankara: Turhan Kitapevi, 2009), s. 233-299.

¹⁶ Türkiye'nin bu konudaki haklılığını ortaya koyan akademik bir tez için bkz. Mason, Michael M.D., *The Aegean Sea-Bridge or Barrier?* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) (Cambridge: University of Cambridge, 2000), s. 55-61.

menfaatlerinden hiçbir şekilde taviz vermemelidir.¹⁷ Zira ulusal ekonomisi bu denize büyük bağımlılık gösteren Türkiye'nin Ege'deki temel menfaatinin, bu coğrafyadaki "açık denizler" ve "seyrüsefer serbestisinin denizde ve havada kısıtlanmaması" ve bu iki hususu sağlayacak şekilde de, karasularının Yunanistan tarafından tek taraflı olarak halihazırdaki 6 deniz mili¹⁸ üzerinde genişletilmemesi olduğu söylenebilir.¹⁹

Ege adalarının yoğunluklu bir şekilde Yunanistan'ın elinde bulunması,²⁰ Türkiye'nin yakın deniz havzası politikalarının en önemli darboğazını oluşturmaktadır. Aslında sorunların temelini inince, Ege'deki temel problem kaynağının jeolojik ve jeopolitik gerçeklik ile cari statüko arasındaki onulmaz çelişki olduğu anlaşılmaktadır (Davutoğlu, 2001: 171). Türkiye'nin de desteklediği 6 deniz millik karasuları esasına göre şekillenen cari statükoya göre bile Ege Denizi'nin sadece yaklaşık %7.5'i Türkiye'nin hâkimiyetindedir. Yunanistan'ın beğenmediği bu statükodaki payı yaklaşık %43.5'i bulurken, Ege'nin %49'luk kısmı açık denizlerdir. 12 deniz millik uygulamaya geçilmesi halinde ise, Türkiye fiilen Yunanistan'ın izni olmadan Ege'ye çıkamaz hale gelecektir. Bu durumda açık denizler Ege'nin % 18.5'ine gerilerken, Yunanistan'ın hâkimiyet alanı yaklaşık %73'e çıkacak ve Ege, Yunanistan'ın bir iç denizi halini alacaktır.²¹ Türkiye'nin payı ise sadece bir birim artarak, % 8.5 civarında olacaktır (Davutoğlu, 2001: 172). Ayrıca Ege'de karasularının genişletilmesi, tüm dünya denileri gibi Ege'yi de olabildiğince serbest kullanmak isteyen başta Rusya Federasyonu olmak üzere, Karadeniz'e kıyıdaş ülkeler, ABD ve diğer tüm denizci ülkelerin çıkarlarına aykırıdır.

Yine Ege adalarına ilişkin bir başka önemli husus olarak da, Ege'deki tüm coğrafi formasyonların her türlü fırsatta Türkçe adlarına yer verilmesine ve kullanılmasına yönelik bir devlet politikasının benimsenmesi akla gelmektedir. Örneğin gerek sözde, gerek yazıda "Yunanistan'ın Kos adası" yerine, "Yunanistan'ın

¹⁷ Türkiye'nin Ege'de devlet çıkarlarının dayandığı iki hayati kategorinin; 1) Seyir Serbestisi (Karasuları sorunu), 2) Deniz yataklarındaki hükümler hakları (Kıta sahanlığı sorunu) olduğunu söylemek mümkündür.

¹⁸ nm= nautical mile (deniz mili). Bir deniz mili= 1852 m.

¹⁹ Türkiye için, Ege'nin serbest kullanımı esastır ve vazgeçilmezdir. Mümtaz Soysal'ın da çok çarpıcı şekilde ifade ettiği gibi; "Şu nokta hep unutuluyor: Ege'ye sahip çıkmakta Türkiye'yi asıl haklı gösterecek olan, o denizi tepe tepe kullanarak, üzerinde vızır vızır işleyen bir yük, yolcu ve turizm ulaşımı kurmaktır. Bu ise, yazın hafta sonları İstanbul'dan İzmir'e gidip gelen tek gemiyle başarılabilir bir iş olamaz." Bkz. Soysal, Mümtaz, "Ege'de Ciddiyet", *Hürriyet Gazetesi*, 16 Mayıs 1999.

²⁰ Sayılarının çokluğuna, alanlarının farklılıklarına ve ilk bakışta denizin hemen her tarafına serpilmiş gibi görünmelerine rağmen, Ege adalarının dağılışında yinede bir düzen ve gruplaşma olduğu görülür. Bu anlamda bölgedeki adaları, Ek-1'de yer alan haritada olduğu şekilde 6 grupta gruplandırmak mümkündür.

²¹ Diğer bir deyişle Ege, tam bir "Yunan Gölü" haline dönüştürülmüş olacaktır. Zaten bu durumu, bazı Yunanlı akademisyenler de açıkça dile getirmektedir. Atina Pantion Üniversitesi SBF U/I Profesörü Aleksis İraklidis; "İki taraf, 2003 yılında kıta sahanlığının belirlenmesi konusunda ikili müzakereleri başlatacak bir anlaşmaya çok yaklaşmıştı. Eğer Yunan tarafı, karasularını 12 deniz miline uzatamayacağını farkına varırsa, -çünkü böyle bir şey, Ege'yi "Yunan Gölü"ne çevirir- sorunlar kolayca çözüldü, diyebiliriz. Zaten 6 deniz mili karasuları Yunan çıkarlarını fazlasıyla kapsıyor..." ifadeleriyle gerçeği açık kalplilikle beyan etmiştir. Bkz. Athanasopoulos, Angelos, "İstikşafi Temasların Gri Bölgeleri", *To Vima Gazetesi*, 2 Mayıs 2010.

İstanköy adası” denilmesi veya “Yunanistan’ın Simi adası” yerine, “Yunanistan’ın Sömbeki adası” denilmesi, milli çıkarlara daha uygun görünmektedir.²² Nitekim, 1996’da Kardak Kayalıkları krizi ile Ege’de ilk defa olarak o güne değin görülmemiş, çok ciddi bir ihtilaf doğmuştur: toprak egemenliği ihtilafı. Türkiye ilk defa olarak, ciddi bir şekilde Ege’de egemenliğindeki ada, adacık ve kayalıklar üzerindeki egemenliğini gösterme yoluna gitmiştir. Aslında belki de bu ilk değildir, daha öncesi de vardır...

KARDAK KRİZİ VE YUNANİSTAN’IN TÜRK ADALARININ UYANIŞI

Unutulmayanlar: 1930’lu Yıllara Ait İlginç Bir Anekdote

Şimdi aktarılacaklar, çok ilginç bir hikâyeyi oluşturmaktadır. Bu hikâyeye, okuyanı önce büyük bir hayrete, sonra da inanılmaz bir iç heyecanına düşürür. Anılan hikâyeyi okuyan bu satırların yazarları da aynı duygu selini ve coşkuyu hissetmişlerdir. Sözü fazla uzatmayıp hikâyeye geçmeden önce yapılabilecek tek temenni; devletin acilen bu konunun üzerine en öncelikli “milli dava” ciddiyetiyle giderek, olayın gerçekliğinin incelenmesini ve sonucun ortaya çıkarılmasını sağlamak amacıyla, öncelikle yurt çapında topyekûn bir çalışma ve araştırma seferberliği ilan etmesini istemektir. Bu bir milli zorunluluktur; zira hikâyede zikredilenler, göz ardı edilemeyecek derecede önemlidir ve hayati bir milli mesele değerindedir.

Kardak Kayalıkları krizi ile gündeme gelen “Ege’de tartışmalı adalar” ile ilgili olarak Ulu Önder Atatürk döneminde çok ilginç bir olay yaşanmıştır. Hikâyeye şöyle: İstanköy Adası doğumlu dönemin Dâhiliye Bakanı Şükrü Kaya, Ege Denizi ile çok ilgilendiğinden, Lozan Antlaşması’nın adalardan bahseden 12 nci ve 15 nci maddelerini defalarca inceledikten ve İtalya ve Yunanistan’a devredilen adaları haritada işaretledikten sonra, çocukluğundan aklında kalan ufak tefek adacıkların durumunu merak etmiş ve müfettişlere bölgede yaptırdığı incelemeler sonucunda, yüzlerce adanın sahipsiz durumda olduğunu öğrenmiştir.

Durum Atatürk’e bildirildikten sonra, resmi ve sivil birçok motor, sandal ve yelkenliden oluşan filo ile bu adacıklara tabela ve numara asılmış, adacıkların nispeten büyük olanlarına üçer beşer jandarmalı karakollar kurulmuş, küçüklerine tarassut kuleleri yapılmış ve nöbetçiler konmuştur. Ayrıca bazı adacıklara deniz fenerleri monte edilmiştir. Kısa bir süre sonra, Ankara’da görevli İtalya Ataşesi Genelkurmay Başkanlığı’na gelerek Türkiye’nin maksadının ne olduğunu sormuş ve Kelemez (Kalimnos) Adası’na 3 deniz mili mesafedeki küçük adanın derhal boşaltılmasını

²² Başlıca Ege Adaları’nın Türkçe adları için Ek-2’deki tabloya bakılabilir. Ayrıca, Ege adalarının Osmanlı-Türkçe ve Rumca-Yunanca isimlerini içeren daha ayrıntılı bir indeks için bkz. Başeren, Sertaç Hami ve Kurumahmut, Ali, *Ege’de Egemenliği Devredilmemiş Adalar* (Ankara: SAEMK Yayınları, 2003), s. 133-137.

istemmiştir. İtalyanların sadece bu adada olup biteni tespit edebildiklerinden memnun olan Bakan Şükrü Kaya, olayın “sivil idarenin bir hatası” sonucunda meydana geldiğini ve özür dilediklerini İtalyanlara bildirmiş ve bu manevra ile İtalya’nın itiraz ettiği bir adacık dışındaki birçok ada ve adacık Türkiye’ye kazandırılmıştır.²³ Şimdi merhum Tepedelenlioğlu’nun böylesine ilginç bir olaylar manzumesini kendi kendine kafasından uydurduğu, bunların hepsinin hayal mahsulü bir hikâyenin parçaları olabileceği siz okuyuculara mantıklı geliyor mu? Bu çalışmanın yazarlarına hiç de mantıklı ve inandırıcı gelmemektedir.

Kardak Krizi ve Ege’deki Türk Egemenliğine Etkileri

Türkiye ve Yunanistan arasında, Ege Denizi üzerinde yoğunlaşan görüş farklılıklarının giderilmesi çabalarını güçleştiren önemli bir faktör, doğrudan doğruya, bu bölgenin hemen hemen her açıdan benzersiz bir görünüm sergileyerek, taraflar arasında çıkan bir dizi yorum farklılığını çözümlenebilecek hukuksal kuralların saptanabilmesini güçleştirmesidir. Uluslararası Deniz Hukuku’nun, devletlerin denizlere ilişkin egemenlik haklarına getirmiş olduğu yenilikler, özellikle Ege Denizi’nin coğrafi/jeolojik yapısı dikkate alındığında, Türkiye ve Yunanistan arasında yorum farklılıklarına ve uzlaşmazlıklara neden olmaktadır.²⁴ Ege Denizi’nde adaların yoğun bir dağılım göstermekte oluşu ve Anadolu sahillerinden 3 deniz mili ötedeki adaların bazılarının isimleri belirtilerek antlaşmalarla Yunanistan’a bırakılmış olması, Ege Denizi’nde kıyıdaş devletlerden herhangi birinin egemenlik haklarını genişletmek istemesi durumunda, diğer devletin, bu yöndeki bir gelişmeyi kendi egemenlik haklarına yönelik bir tehdit olarak algılamasına yol açmaktadır. Karasularının genişletilmesi, kıta sahanlığının saptanması, hava sahası sorunları, Ege Denizi’nin coğrafi yapısının etkisinin yoğun olarak gözlemlendiği uzlaşmazlıklardandır. Uzlaşmazlık noktaları üzerinde hukuksal tartışmaların ortak çözüme ulaşamaması ise, konuya siyasi bir boyut kazandırmaktadır (Aksu, 2001: 59).

Yunanistan Kasım 1995’deki iskân uygulamasıyla bazı ada ve adacıklarda fiili bir durum yaratarak statülerini kendi lehine çevirmeyi amaçlarken,²⁵ 25 Aralık 1995

²³ Konuyla ilgili ayrıntı için bkz. Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif, “Mareşal ve Şükrü Kaya”, içinde *Ordu ve Politika* (İstanbul: Bedir Yayınları, 1967), s. 371-377.

²⁴ Uluslararası Deniz Hukuku’nun Ege sorunlarına etkilerinin tartışıldığı kapsamlı bir sempozyum için bkz. *Deniz Hukuku Sempozyumu-21/22 Haziran 2004 (Bildiri Metinleri, Tamamlayıcı Bilgiler, Soru ve Cevaplar)* (Ankara: Dz.K.K. Yayını, 2004).

²⁵ 1995 yılı ortalarında Yunan hükümeti, Doğu Ege’de, o zamana dek üzerinde bir insan yaşamı kurulmamış olan bazı küçük ada ve adacıkları, özel kişilere yerleşime açma girişiminde bulundu. Türk kamuoyu ve bazı devlet yetkilileri bu girişime kuşkuyla yaklaştılar. Zira, uluslararası hukuka göre üzerinde yerleşim olan ve olmayan adaların, kıta sahanlığı hakları üzerinde etkisi vardı. Türkiye, Yunanistan’ın üzerinde yerleşim olmayan Doğu Ege adalarını yerleşime açarak, kıta sahanlığı sorununa, ileride iki ülke arasında veya üçüncü taraf çözümü aranırken Yunan tarafının elini daha da güçlendirmesinden çekinmiştir. Yunanistan ise, bu

günü Türk bandıralı Figen Akat isimli ticaret gemisinin Kardak Kayalıkları'nda karaya oturması, Ege'de egemenlik ihtilaflarının resmiyet kazanmasına sebep olmuştur. Bu tesadüfî olay sonrasında icra ettiği bazı faaliyetlerle Yunanistan'ın, Ege'de uluslararası anlaşmalarla kendisine devredilen hükümlerlik haklarını daha da genişletmeye çalışması ve Anadolu'nun 3 deniz mili dışında kalan bütün ada, adacık ve kayalıklara sahip olmak istemesi,²⁶ Ege Denizi uyuşmazlığına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Kardak krizi, beraberinde benzer durumdaki coğrafi formasyonların da egemenlik durumlarının tartışılmasını sağlamıştır. Egemenliğin devri uluslararası hukukta açık olarak anlaşmalarla yapılması gereken bir işlemdir. Bu kapsamda; bir devletin ülkesinden ötekine ülke aktarılması, anlaşma yoluyla, tek taraflı işlemlerle veya uluslararası hakemlik, yargı ya da örgüt organları kararları ile olmaktadır.²⁷ Ege'de söz konusu olan, Osmanlı İmparatorluğu/Türkiye Cumhuriyeti ülkesinden, anlaşmalarla İtalya ve Yunanistan'a ülke devridir (Kurumahmut, 1998: 82).

Dolayısıyla denilebilir ki, Kuzey Ege'de Balkan Harbi sonrasında Yunanistan'ın işgal etmediği ada, adacık ve kayalıklar ile Güney Ege'de Rodos, Meis ve Oniki ada haricindeki Menteşe Adaları ve bunlara bitişik adalar üzerinde Osmanlı Devletinin halefi Türkiye'nin egemenliği devam etmektedir.²⁸ Yunanistan'ın, tüm Ege'yi Yunan gölü

yerleşim programının arkasındaki temel sebebin, büyük bir nüfus kıtlığından muzdarip bu adaların, bölgesel altyapı ve ekonomik gelişmesini körüklemek olduğunu belirtmiştir.

²⁶ Ancak, Türkiye tarafından bu adaların bir de "gri bölgeler" olduğu ortaya çıkarılınca, işler iyice, deyim yerindeyse *arap saçına* dönmüştür. Keza bazı *dürüst* Yunanlılar, Kardak krizi öncesi Yunanistan'ın Ege'de kıta sahanlığı sorunu bağlamında kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde uygulamaya çalıştığı politikayı açık gönüllükle seslendirebiliyor. Bakın Avgi gazetesi yazarı Nasos Theodoridis bu konuda ne diyor; "*Unutmayalım ki, Kardak krizini, Yunan Savunma Bakanlığı'nın Ege'deki kayalıklarda "altyapı" oluşturma ve onları "yerleşilebilir", yani kıta sahanlığı olarak gösterme çabası yarattı!*" Bkz. Theodoridis, Nasos, "Erdoğan'ın Kaybolan Yunanistan Ziyareti Fırsatı", *Avgi Gazetesi*, 26 Mayıs 2010.

²⁷ Egemenlik devri ve (sahipsiz) ülkelerin kazanılmasına ilişkin temel uluslararası hukuk kuralları hakkında ayrıntı için bkz. Kurumahmut, Ali (Yay.Haz.), *Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar* (Ankara: TTK Yayınları, 1998); Denk, Erdem, *Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma* (Ankara: Öteki Matbaası, 1999); (Toluner, 1996).

²⁸ Uluslararası Hukukun anlaşmalara halefiyet konusundaki belirsizliğini gidermek amacıyla "*Devletlerin Anlaşmalara Halef Olması Sözleşmesi*" düzenlenmiştir. Bütün hükümleriyle yapıla geliş hukukunu kapsamadığı genellikle kabul edilen ve ancak devletlerin eğilimleri doğrultusunda kaleme alınan bu sözleşme, ülke parçasının el değiştirmesi durumunda anlaşmalara halef olmayı da kapsamaktadır. Bir ülke parçasının bir devletten ayrılarak başka bir devletin ülkesine katılması durumunda, sözleşmenin 15 inci maddesine göre; önceki devletin yürürlükte olan anlaşmaları söz konusu ülke parçası bakımından yürürlükten kalkmakta ve sonraki devletin anlaşmaları, halef olma tarihinden başlayarak, kural olarak yürürlüğe girmektedir. Ancak sonraki devletin anlaşmalarının söz konusu ülke parçası bakımından yürürlüğe girebilmeleri için, bu anlaşmaların konu ve amaçlarına aykırı bir durumun ortaya çıkmaması ya da anlaşmanın uygulanma şartlarının temelden değişmemesi gereklidir. Sözleşme'nin 11 nci maddesinde, bir ülke üzerinde yetkilerin el değiştirmesinin bir anlaşma ile belirlenmiş bulunan bir sınır ve sınır rejimine ilişkin olarak tesis edilmiş bulunan yükümlülüklerle ve haklara halef getirmeyeceği gösterilmiştir. Dolayısıyla, Yunanistan'ın ancak Lozan ve Paris Anlaşmaları'nda sarahaten gösterilen ülke alanları bakımından halefiyeti söz konusu olabilecektir. Bu alanlar üzerinde 15 inci maddeye göre, kural olarak, artık Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'nin (1932 Sözleşmesi) etkisi kalmayacak, Yunanistan'ın taraf olduğu anlaşma

haline getirebilmesi için, Türkiye'nin egemenliğinde olan bu ada, adacık ve kayalıklara sahip olması gerekmektedir. 1996 yılı başlarında Kardak Kayalıkları krizi bu yüzden ortaya çıkmıştır. Kardak Krizi ile bugün Ege'de Türkiye'nin egemenliğinde olan ada, adacık ve kayalıklar üzerinde Yunanistan'ın da hak iddia etmesi nedeniyle "ihtilafli adalar" sorunu oluşmuştur. Kardak Krizi'nden sonra sorun beklemeye alınmış gibi görünmekle beraber, Yunanistan tarafından "ihtilafli adalar" bir yandan sahiplenilmeye, bir yandan da meskûn hale getirilmeye çalışılmaktadır. Yunanistan, Lozan ve Paris antlaşmaları hilafına Ege'de oluşturduğu fiili durumu kıta sahanlığı veya karasuları sorununu lehine çözümlenerek meşru hale getirmeye çalışmaktadır.²⁹

Türkiye ise, 1996 yılından bu yana, Kardak dışında Ege'de hangi coğrafi formasyonun egemenlik ihtilafına konu olduğunu açıklamamıştır. Sadece Mayıs 1996'da bir NATO tatbikat toplantısında Girit'in güneyindeki Gavdos adası konusunda bir beyanat olmuş; hayli sorun yaratan bu açıklamadan sonra, o da geri çekilmiştir. Türkiye'nin coğrafi formasyonlara yönelik bu belirsizlik politikasının altında yatan ana sebebin, "bunların isimleri açıklandığında, çözüm yolunun da ortaya konması gerekeceği" şeklinde bir düşünce olduğu akla gelmektedir.³⁰

Egemenliği Tartışmalı Ege Adalarının Hukuki Statüsüne Özet Bir Bakış

Girit adasının 1669 yılında Osmanlı ülkesine dâhil edilmesiyle, daha önce Cenevizliler, Venedikliler ve şövalyelerin elinde bulunan Ege adalarının tamamı, Osmanlı egemenliğine girmiş ve bölgede sahipsiz ülke kalmamıştır.³¹ Bu nedenle, Yunanistan'ın Ege'de sahipsiz ülke edinmesinden söz etmek yanlıştır. Adalar üzerindeki Osmanlı hâkimiyeti, Yunanistan'ın bağımsızlığının Osmanlı Devleti'nce kabul edildiği 24 Nisan 1830'a kadar kesintisiz devam etmiştir. Bu hâkimiyet, kurulduğu dönemin hukuk kurallarına da tamamen uygun ve tartışmasızdır. 24 Nisan

hükümleri uygulanacaktır. Buna karşılık egemenlik haklarının devredildiği açıkça gösterilmeyen adalarda Türkiye'nin taraf olduğu anlaşma hükümleri uygulanacaktır. Ayrıntı için bkz. (Toluner, 1996).

²⁹ Ancak, 1974'den beri Ege'de sistemli bir şekilde karasuları, hava sahası ve kıta sahanlığı konularında krizler yaratan Yunanistan'ın sahip olduğuna inandığı inisiyatif, Kardak krizi ile resmîyet kazanan egemenlik ihtilafı neticesinde kaybettiği ve anılan inisiyatifin Türkiye'ye geçtiği aşikârdır. Yunanistan'ın karasularını 12 deniz miline ve hava sahasını 10 deniz miline genişletme girişimlerine karşılık Türkiye'nin elinde çok daha güçlü olan ve tabir-i caizse "Yunanistan'ın sınırlarını tam olarak zıplattmış" denebilecek *egemenlik kuzu* bulunmaktadır.

³⁰ Bu resmî belirsizliğe karşın, açık kaynaklarda coğrafi formasyonların çeşitli gayri-resmî haritalarına yer verilmektedir. Bunlardan biri Ek-3'te sunulan haritadır. Kaynağı için bkz. <http://www.casusbelli.org/haritalar/haritalar/har9.html> (28 Mayıs 2013 tarihinde ziyaret edilmiştir.) Ayrıca bir başka kaynak için daha bkz. http://www.turkishgreek.org/index.php?option=com_content&view=article&id=58:egemenlii-antlamalarla-yunanistana-devredilmemi-ada-adacklar-ve-kayalklar-sorunu&catid=37:ege-denz-denz-yetk-alarlari-sorunlari&Itemid=58 (10 Haziran 2013 tarihinde ziyaret edilmiştir.)

³¹ Ege Adaları'nın Osmanlılar dönemindeki idari, mali ve sosyal yapısını anlamak üzere tarihin karanlıklarına bir ışık tutmayı amaçlayan değerli ve yetkin kaynaklar olarak bkz. Bostan, İdris (ed.), *Ege Adaları'nın İdari, Mali ve Sosyal Yapısı* (Ankara: SAEMK Yayınları, 2003); Küçük, Cevdet (Ed.), *Türk Hâkimiyetinde Ege Adaları'nın Yönetimi* (Ankara: SAEMK Yayınları, 2002).

1830'da Ege'nin batısında yer alan Kuzey Sporat ve Kiklat adaları üzerindeki Yunan egemenliği tanınmış olup, bu adalar egemenlik ihtilafının dışındadır. Buna karşılık, Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı olduğuna göre, Kiklat ve Kuzey Sporat adaları dışında kalan diğer Ege adalarının antlaşmalarla Yunanistan'a devredilenler hariç,³² Türkiye Cumhuriyeti'ne intikal ettiği bilinmektedir. Bu durum bahse konu coğrafi formasyonlar üzerindeki egemenlik haklarımızın esasını teşkil eder. Bu nedenle, Lozan Barış Antlaşması'ndan³³ sonraki devlet tasarruflarını dikkate almaksızın, bugün Yunanistan'a ait olan adalar, ancak Osmanlı İmparatorluğu/Türkiye Cumhuriyeti hâkimiyetinden uluslararası hukuka uygun olarak Yunanistan ve İtalya'ya devredilen adalardır (Kurumahmut, 1998: 81).

Ege Denizi'nde Türkiye'nin egemenlik sınırlarını ilgilendiren temel sorun, bu denizde hükümlerlik sınırlarını belirleyen antlaşmalarda³⁴ adaları belirtilen ve egemenlik devrinde mutabık kalınan adalar dışında kalan ada, adacık ve kayalıklar üzerinde Yunanistan'ın egemenlik iddiasında bulunmasıdır.³⁵ Buna göre, Türkiye'nin Ege'de uluslararası antlaşmalarla Yunanistan'a devretmediği ve halen egemenliğinde olan ada, adacık, kayalıklar hakkındaki hukuki dayanağı, Lozan Barış Antlaşması'nda yer alan 12, 15 ve 16 ncı maddelerdir. Lozan Barış Antlaşması'nın 15 inci maddesi ile ismen sayılan Menteşe Adaları ve bunlara "bağlı" adacıklar ile Meis adası İtalya'ya devredilmiştir.³⁶ İtalya ise, daha sonra 1947 yılında Paris Barış Antlaşmasının 14 üncü maddesi hükmüne, Meis dâhil 14 ada ve "bitişik" adacıkların egemenliğini Yunanistan'a devretmiştir. Ancak sözü edilen "bitişik adacıkların" hangileri olduğu ne antlaşma metninde, ne de ekli haritalarında somut olarak belirtilmemiştir.

³² Yani bunlar, aslında Anadolu'nun parçası, yavruları olan Doğu Ege Adaları'dır. Ama elden çıkışları, yürek burkan çok acı bir hikâyedir. I. Dünya Savaşı öncesinde Ege Denizi'nde yaşanan önemli olaylar dizisi Doğu Ege Adaları'nın büyük bir bölümünün işgali ile sonuçlandı. Trablusgarb ve Balkan harpleri sırasında İtalya ve Yunanistan'ın Osmanlı adalarını işgal etmesi bu denizdeki statüyü ve dengeleri alt üst etmiştir. Osmanlı hâkimiyetindeki adaların elden çıkışının acıklı hikayesini ve Ege Adaları'nın işgalini canlı olarak gören ve izleyen telgraf memurlarının ve adalardaki yetkililerin makine başından bildirdikleri *son haberleri* yaşlı gözlerle okumak için bkz. Bostan, İdris ve Kurumahmut, Ali, *Trablusgarb ve Balkan Harplerinde İşgal Edilen Ege Adaları ve İşgal Telgrafları* (Ankara: SAEMK Yayınları, 2003); Küçük, Cevdet (Ed.), *Ege Adalarının Egemenlik Devri Tarihçesi* (Ankara: SAEMK Yayınları, 2001).

³³ Lozan Barış Antlaşması'nın metni için bkz. 28 LNTS (League of Nations Treaty Series) 11; Peace Treaties, Vol. 4, s. 2301.

³⁴ Tarih sırasıyla bu uluslararası antlaşmalar şunlardır; 18 Ekim 1912 Uşi Barış Antlaşması, 17/30 Mayıs Londra Antlaşması, 1/14 Kasım 1913 Atina Antlaşması, 13 Şubat 1914 tarihinde Yunanistan Hükümeti'ne tebliğ edilen Altı Büyük Devlet Kararı, 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması, 10 Şubat 1947 Paris İtalyan Barış Antlaşması.

³⁵ Bkz. http://www.turkishgreek.org/index.php?option=com_content&view=article&id=58:egemenlii-antlamalarla-yunanistana-devredilmemi-ada-adacklar-ve-kayalklar-sorunu&catid=37:ege-denz-denz-yetk-alanlari-sorunlari&Itemid=58.

³⁶ Lozan Barış Antlaşması - Madde 15: "Türkiye, aşağıda sayılan adalar üzerindeki bütün haklarından ve sıfatlarından İtalya yararına vazgeçer: Bugünkü durumda İtalya'nın işgali altında bulunan Stampalia (Astropolia), Rodos (Rhodes, Rhodos), Kalki (Calki, Khalki), Skarpanto (Scarpanto), Kazos (Casos, Casso), Piscopis (Tilos), Miziros (Misiros, Nisyros), Kalimnos, (Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Simi (Symi) ve İstanköy (Cos, Kos) adaları ile bunlara bağlı adacıklar ve Meis (Castellorizo) adası (2 sayılı Haritaya bakılması)."

Lozan Barış Antlaşması 12 nci madde ile bir taraftan Türkiye'nin egemenliğini devrettiği adalar ismen sayılarak belirlenirken,³⁷ diğer taraftan da egemenliğinde kalan adalar üzerindeki hakları teyit edilmiştir.³⁸ Burada bir ayrıntı mevcuttur. 12 nci madde de yer alan ve Türkiye'nin devretmediği adalar üzerindeki hâkimiyetini teyit eden hükümler genellik arz etmekte olup, bu bağlamda 15 nci madde de düzenlenen Menteşe adaları bölgesini de kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle; 15 nci madde, 12 nci maddeye, istisna olarak Menteşe adaları bölgesinde sadece Türkiye'nin egemenliğini devrettiği adalarla ilgili bir düzenleme getirmektedir. Diğer yandan, Lozan Barış Antlaşması'nın 15 nci maddesi ile de İtalya'ya devredilmiş olan Menteşe adaları da ismen devredilmek suretiyle devredilmiştir.

1947 Paris Barış Antlaşması 14 üncü maddesi hükmünce aynı Menteşe adaları ve Meis bu kez de Yunanistan'a ismen sayılarak devredilmiştir.³⁹ Ancak, Meis dışındakilerin "bitişik adacıkların" egemenliği de devredilmiştir. Görüldüğü üzere Menteşe adaları Lozan 15 inci madde ile İtalya'ya devredilirken "bağlı adacıklar", aynı adalar Paris 14 üncü madde ile İtalya'dan Yunanistan'a devredilirken "bitişik adacıklar" ile birlikte devredilmektedir.⁴⁰ Tarih sırasına göre her iki antlaşmada yer alan bu "bağlı adacıklar" ve "bitişik adacıklar" kavramlarının açıklanmaya ihtiyacı vardır. Zira sözü edilen "bitişik adacıkların" hangileri olduğu, ne antlaşma metninde, ne de ekli haritalarda somut olarak belirtilmemiştir. Bu nedenle, "bitişik" olma kriterine açıklık getirilerek, bu bölgedeki ada, adacık ve kayalıkların aidiyetinin tespit edilmesi hukuki bir problem sahası olarak ortaya çıkmıştır.

³⁷ Lozan Barış Antlaşması - Madde 12: "İmroz (İmbros) Adası ile Bozcaada (Tenedos) ve Tavşan Adaları (İles aux Lapins) dışında, Doğu Akdeniz adaları ve özellikle Limni (Lemnos), Semadirek (Semendirek, Samothrace), Midilli (Mitylene), Sakız (Chio), Sisam (Samos) ve Nikarya (Nicaaria) Adaları üzerinde Yunan egemenliği konusunda 17/30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşması'nın 5 nci ve 1/14 Kasım 1913 tarihli Atina Antlaşması'nın 15 inci maddeleri hükümleri uyarınca alınan ve 13 Şubat 1914 tarihinde Yunan Hükümetine bildirilen karar, bu Antlaşma'nın İtalya'nın egemenliği altına konulan ve 15 inci maddede belirtilen adalara ilişkin hükümleri saklı kalmak üzere, doğrulanmıştır. İşbu Antlaşma'da aykırı bir hüküm bulunmadıkça, Asya kıyısından 3 milden az bir uzaklıkta bulunan adalar, Türk egemenliği altında kalacaktır."

³⁸ Buna göre, Lozan Barış Antlaşması Madde 12 gereğince egemenliği Yunanistan'a devredilen adaların dışında kalan örneğin, Zürafa Kayalıkları, Koyun Adaları, Hurşit Adası ve hatta Girit civarında bulunan Bergitsi, Sıgri, Tokmakia, Kasonisi gibi ada ve adacıklar üzerinde Türkiye'nin egemenliği hukuken devam etmektedir.

³⁹ Paris Barış Antlaşması - Madde 14: "İtalya işbu Antlaşma ile, aşağıda belirtilen Onikiada'yı tüm egemenliği ile Yunanistan'a devreder: Stampalia (Astropolia), Rhodes (Rhodos), Calki (Kharki), Scarpanto (Skarpanto), Cassos (Casso), Piscopis (Tilos), Misiros (Nisyros), Calimnos (Kalymnos), Lerós, Patmos, Lipsos (Lipso), Simi (Symi), Cos (Kos) ve Castellorizo ve bitişik adacıklar. Bu adalar silahsızlandırılacak ve öyle kalacaklardır. Bu adaların Yunanistan'a devri ile ilgili usul ve şartlar, Birleşik Krallık Hükümeti ile Yunanistan arasında, anlaşma ile tespit edilecektir ve bu Antlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren en geç 90 gün içinde yabancı birliklerin çekilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır."

⁴⁰ Menteşe Adaları bölgesinde bulunup da antlaşmada ismen zikredilmeyen adalar ile ismi zikredilen 14 adaya bitişik olmayan ada, adacık ve kayalıklar, başka bir deyişle 28 Aralık 1932 zabıtnamesinin statüsüne bağlı olan adalar veya statüleri Kardak kayalıkları ile aynı olan, örneğin Keçi, Bulamaç, Kalimnos, Sakarcılar, Çerte, Nergiscik, İstanbulya güneyindeki 12 ada, adacık ve kayalık ve Girit'in kuzeydoğusundaki 13 adada, adacık ve kayalıklar üzerinde Türkiye'nin egemenliği halen devam etmektedir. Bkz. "TSK Adayla İlgili Raporu Açıkladı: 'Keçi (Platia) Bizim Adamız", *Cumhuriyet Gazetesi*, 16 Mayıs 1999.

Bu çerçevede Lozan Barış Antlaşması'nda karasularının 3 deniz mili olduğuna dair açık bir hüküm olmamasına rağmen, tarafların karasularının 3 deniz mili olduğunu kabul ederek hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Bu nedenle, 1923 Lozan Antlaşması ile Yunanistan'a ve İtalya'ya devredilen ve müteakiben 1947 Paris Antlaşması ile İtalya tarafından Yunanistan'a devredilen adalara ilişkin olarak, bitişiklik kavramına istinaden derinlik ve mesafe kriterleri göz önüne alındığında 100 metre derinlik eğrisinin dışında kalan adaların Türkiye'ye ait olması gerektiği söylenebilir.

Bu bağlamda Türkiye Lozan 16 ncı madde ile tüm adalar üzerindeki haklarından vazgeçmiş değildir.⁴¹ Bu maddedeki hüküm, Türkiye'nin sahillerinden itibaren 3 deniz milinin dışında kalan bütün ada, adacık ve kayalıklar üzerindeki haklarından vazgeçtiği anlamına gelmemektedir. Keza Türkiye'nin üzerindeki her türlü haklarından ve sıfatlarından vazgeçtiği adalar, ismen belirtilerek İtalya'ya verilen adalar ile 13 Şubat 1914 tarihinde Yunan işgali altında olan ve ismen sayılarak Yunanistan'a verilen adalardan ibarettir. Bunlar dışında kalan diğer adalarda Türk egemenliği devam etmektedir. Uluslararası hukuka göre, İtalya egemenliğine terk edilen adaların açıkça -yani ismen- belirtilmesi zorunludur; zira bu Türkiye'nin egemenlik haklarından vazgeçmesidir, egemenlik haklarının devridir. Türkiye'ye ait adalarının ise, açıkça belirtilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır; çünkü bunlar zaten Türkiye'nin egemenliğinde olan/kalan adalardır. Bir egemenlik devri söz konusu değildir. Nitekim Lozan madde 16, Türkiye açısından adalar üzerindeki hâkimiyetinin teyit edilmesi anlamında "tanınması"ndan söz etmektedir.⁴²

Sonuç

Coğrafi formasyonlar ihtilafı Ege'de statükoyu düzenleyen uluslararası antlaşmaların çeşitli maddelerinin yorumundan kaynaklanan bir hukuki ihtilaf görünümündedir. Zira, Kardak Kayalıkları krizinin yaşandığı tarihe kadar söz konusu kayalıkların egemenliği, uluslararası platformlarda gündeme gelmiş bir sorun değildi. Türkiye'nin, o tarihe kadar, anılan kayalıklar üzerinde kendi egemenlik hakkından şüphe etmesine neden olacak bir olay da yaşanmamıştı. Bu nedenle, zaten egemen

⁴¹ Lozan Barış Antlaşması - Madde 16: "Türkiye, işbu Antlaşma'da belirtilen sınırlar dışında bulunan topraklar üzerindeki ya da bu topraklara ilişkin olarak, her türlü haklarıyla sıfatlarından ve egemenliği işbu Antlaşma'da tanınmış adalardan başka bütün öteki adalar üzerindeki her türlü haklarından ve sıfatlarından vazgeçmiş olduğunu bildirir; bu toprakların ve adaların geleceği (kaderi), ilgililerce düzenlenmiştir ya da düzenlenecektir."

⁴² Egemenliği tartışmalı adaları "gri bölgeler" olarak kabul eden Yunanistan'ın da doğal olarak konuyla ilgili ulusal tezlerini savunduğu birçok yayın bulunmaktadır. Bunlardan bazıları için bkz. Dipla, Haritini and others, *Borders Sovereignty Stability: The Imia Incident and Turkey's Violations of International Law* (New York: The Citizens' Movement&ELIAMEP, 1996); *Report on the "Limnia-Imia" Islets* (Athens: Institute of Neohellenic Research, 1996); Syrigos, Angelos M., *The Status of the Aegean Sea according to International Law* (Athens-Bruxelles: Sakkoulas/Bruylant, 1998); Georgoúlis, Stamátis Chr. and Symeon, A. Soltaridis, *Imia-Undoubtedly Greek: The Threat of a New Casus Belli* (Athens: Livani Publishing Organization, 1996); Charalambidis, Michalis, *Aspects of the New Eastern Question* (Athens: Gordios, 1998).

olduğu bir ülke kesimi üzerinde Türkiye'nin kendi durumunu yeniden belirleyecek ve üçüncü şahıslara bunu bildirecek işlemler yapmasına da hiçbir zaman için gerek olmamıştı. Dolayısıyla, Ege'de uluslararası antlaşmalarla isimleri açıkça belirtilerek Türkiye'nin rızasıyla İtalya/Yunanistan'a devredilen ada, adacık ve kayalıkların dışında kalan bütün coğrafi formasyonlar üzerinde Türkiye'nin egemenliğinin halen devam ettiği düşünülmektedir. Daha da önemlisi, bunlar, Ege'deki başta karasuları sorunu olmak üzere diğer tüm sorunların çözümünü etkileyecek temel sorundur.

Her birinin deniz yetki alanlarına, diğer bir ifade ile karasuyu, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olması, ayrıca her bir kara parçası ve karasularının üzeri ile sınırlı ulusal hava sahasının varlığı, egemenliği tartışmalı her coğrafi formasyonun önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle her şeyden önce Ege'de ihtilafli kara parçaları üzerindeki egemenlik tartışmalarının sonuçlandırılması gerekir.⁴³ Bahse konu tartışmalı kara parçaları Ege'deki karasuları alan dağılımlarını önemli ölçüde değiştirebilmektedir. Bu nedenlerle Ege'de kalıcı bir barış için çözümlenmesi gereken ilk ve temel sorunun 'Egemenlik' sorunu olduğunu söylemek mümkündür.

Ege'de tartışmalı adalar sorunu deniz yetki alanları sorunudur ve Ege'de Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan sorunları, özellikle de deniz yetki alanları sorunlarını etkilemektedir. Diğer bir ifadeyle Ege'de temel sorun çözümlenmeden, deniz yetki alanları sorunun çözümü de mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla Ege'de bu temel sorun mevcutken, Ege'de kıta sahanlığı da belirlenemez. Bunu Yunanlar da "İlgili iki ülkeden birisi diğerinin toprak bütünlüğüne karşı itirazlar dile getirirken, Lahey UAD kıta sahanlığını nasıl çizebilir?" şeklinde ifade ettiklerinden⁴⁴ izlenmesi gereken normal yol, önce Ege'nin egemenlik ihtilafı ve temel sorunu olan coğrafi formasyonlar konusunun açıklığa kavuşturulmasıdır. Sonra karasuları konusu görüşülebilir. Karasuları konusunda da Türkiye'nin ikili görüşmelerde ısrar etmesi gereken hususun, Lozan statüsüne, yani karasularının her iki ülke için 3 deniz mili olduğu denge durumuna dönülmesi olduğunu söylemek mümkündür. Zira Ege gibi yarı kapalı bir denizde ne kadar fazla açık deniz olursa bu hem iki komşu ülkenin, hem de bu denizi kullanan tüm dünya devletlerinin çıkarıdır. İşin mantığı ve hukuki gerekçeleri de bunu gerektirmektedir.

⁴³ Müzakereler, her zaman sorunların çözümünün en meşru yolu olarak kabul edilmektedir. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun, Yunan Ta Nea Gazetesine verdiği 3 Aralık 2009 tarihli demeç bu konuda ilginç ayrıntılar içermektedir. Uzun yıllar Ortadoğu, Kafkaslar ve Körfez'de yer aldığı müzakerelerde edindiği izlenimi; "Her müzakerenin sadece yüzde 15'i sorunun özünüyle ilgili, yüzde 25'i yöntem, yüzde 60'ı da psikolojiyle ilgili" diye aktaran Davutoğlu, bunun Türkiye-Yunanistan ilişkileri için de geçerli olduğunu ekleyerek, şunları ekliyor; "Türkiye, kıyıları yakınındaki Yunan adalarının kendisine tehdit oluşturduğunu ve Yunanistan da bu adaların tehlikede olduğunu hissediyorsa, hiçbir müzakere meyve vermez." Bkz. "Yunanistan ile Dört Düzlem ve Ahlak-ı Alai Üzerinden İşbirliği Çabası", *Radikal Gazetesi*, 4 Aralık 2009, s. 16.

⁴⁴ Yunanlı birçok devlet adamı ve diplomat dahi, "Ege'de karasularının genişliği açıklığa kavuşmadan, kıta sahanlığı belirlenemez" veya "Masada Gri Bölgeler varken, Lahey'e başvurulabilir mi?" şeklindeki gerçekleri dillendirmekten kaçınmamaktadır.

EK-1

EK-2

SIRA NO	COĞRAFİ KOORDİNATLARI		ULUSLARARASI KULLANIM ADI	TÜRKÇE ADI (EKZONİM)
	ENLEM (N)	BOYLAM (E)		
1	40° 40'	24° 40'	Thasos	Taşoz
2	40° 27'	25° 30'	Samothraki	Semendirek
3	40° 25'	25° 25'	Akrotiri	Venedik Kayası
4	40° 19'	23° 54'	Ammouliani	Tavuk Adası
5	40° 10'	25° 50'	Gökçeada	Gökçeada
6	40° 02'	25° 09'	Sidheritis	Köpek Adası
7	39° 55"	25° 15'	Lirhnos	Limni
8	39° 55'	26° 04'	Tavşan Adası	Tavşan Adası
9	39° 50'	26° 00'	Bozcaada	Bozcaada
10	39° 30'	25° 00'	Ay. Evstratios	Bozbaba
11	39° 24'	24° 10'	Yioura	İblislik
12	39° 20'	24° 05'	Pelegos	Keçi
13	39° 20'	24° 20'	Pipeti	Hırsız
14	39° 20'	24° 20'	Yioura ve Piperi	İblisler
15	39° 15'	26° 20'	Lesvos	Midilli
16	39° 10'	23° 28'	Skiathos	İskidos
17	39° 10'	23° 55'	Alonnisos	Çamlıca
18	39° 10'	23° 58'	Peristeri	Bozada
19	39° 05'	23° 40'	Skopelos	İskapolos
20	39° 05'	24° 07'	Skantzoura	Nergiscik
21	39° 02'	23° 20'	Pondikonisi	Sıçancık
22	39° 00'	23° 05'	Aryironisos	Pirbaba
23	38° 50'	24° 35'	Skiros	İskiri
24	38° 49'	22° 50'	Monolia ve Strongili	Eşek adaları
25	38° 35'	24° 00'	Evvoia	Eğriboz
26	38° 35'	25° 35'	Psara	İpsara
27	38° 30'	26° 14'	Oinousa	Koyun Adası
28	38° 20'	26° 00'	Khios	Sakız
29	38° 10'	24° 10'	Stura	Örenli
30	38° 10'	25° 17'	Kaloyeroi	Venedik Kayası
31	38° 00'	24° 15"	Petalioi	Karaadalar
32	37° 57'	23° 29'	Salamis	Kulur
33	37° 53'	24° 04'	Raphtis	Terzi Kayası
34	37° 52'	24° 50'	Andros	Andre

35	37° 48'	24° 07'	Makronisos	Bibercik
36	37° 45'	26° 45'	Samos	Sisam
37	37° 43'	23° 30'	Aiyina	Egene
38	37° 39'	23° 50'	Gaidhouroniso	Karaada
39	37° 38'	26° 10'	İkaria	Ahikerye
40	37° 38'	26° 46'	Samopoula	Ayı
41	37° 37'	24° 42'	Yiaros	Papazlık
42	37° 35'	25° 06'	Tinos	İstendin
43	37° 35'	26° 25'	Thimaina	Hurşit
44	37° 35'	26° 30'	Fournoi	Fornoz
45	37° 32'	23° 28'	Poros	Domala
46	37° 30'	24° 20'	Kea	Mürted
47	37° 28'	23° 55'	Ay. Yeoryios	Kedelen Papazlığı
48	37° 28'	25° 22'	Mikonos	Mukene
49	37° 28'	26° 58'	Gaidaros	Keçi
50	37° 27'	24° 53'	Siros	Sıra
51	37° 25'	25° 13'	Rinia	Sığircıklar
52	37° 25'	25° 34'	Khtapodhia	Doğancık
53	37° 24'	24° 25'	Kithnos	Terme
54	37° 22'	26° 42'	Arki	Nergiscik
55	37° 20'	23° 28'	İdhra	Çamlıcalar
56	37° 20'	26° 33'	Patmos	Batnos
57	37° 17'	26° 43'	Lipso	Eşekler
58	37° 16'	23° 05"	Spetsai	Sulucalar
59	37° 16'	27° 06'	Farmakonisi	Bulamaç
60	37° 10'	24° 29'	Serifos	Koyunluca
61	37° 10'	25° 11'	Paros	Bara
62	37° 10'	25° 28'	Naxos	Nakşa
63	37° 09'	26° 50'	Leros	Leryoz
64	37° 07'	25° 48'	Dhenousa	Hacılar
65	37° 02'	25° 05'	Andiparos	Antibara
66	37° 01'	26° 28'	Levitha	Koçbaba
67	37° 00'	26° 17'	Kinaros	Ardıççık
68	37° 00'	27° 00'	Kalimnos	Kelemez
69	37° 00'	27° 25'	Karaada	Karaada
70	36° 57'	24° 40'	Sifnos	Yavuzca
71	36° 57'	27° 08'	Pserimos	Keçi
72	36° 55'	23° 28'	Belo Pulo	Kargı

73	36° 54'	25° 38'	Karos	Karo
74	36° 53'	25° 38'	Andikaros	Yassıca
75	36° 50'	25° 27'	İraklia	Örenli
76	36° 50'	25° 55'	Amorgos	Yamurgi
77	36° 50'	27° 10'	Kos	İstanköy
78	36° 44'	24° 25'	Milos	Değirmenlik
79	36° 43'	25° 17'	İos	Aniye
80	36° 42'	25° 06'	Sikinos	Sıkinoz
81	36° 40'	27° 07'	Yiali	Sakarçılar
82	36° 38'	24° 55'	Folegandros	Bolikendre
83	36° 35'	26° 22'	Astipalaia	İstanbulya
84	36° 35'	27° 09'	Nisiros	İncirli
85	36° 35'	27° 45'	Symi	Sömbeki
86	36° 32'	27° 52'	Trambeta	Harami Adaları
87	36° 30'	26° 56'	Kandhilousa	Çerte
88	36° 29'	22° 57'	Elaphonisos	Paşaadası
89	36° 25'	25° 25'	Thira	Santurin
90	36° 25'	27° 20'	Tilos	İlki
91	36° 24'	26° 40'	Sirina	Ardıççık
92	36° 22'	25° 47'	Anafi	Anafiye
93	36° 17'	27° 43'	Alimia	Limoniye
94	36° 15'	23° 00'	Kithera	Çuha
95	36° 12'	27° 33'	Khalkia	Herke
96	36° 10'	27° 55'	Rodhos	Rodos
97	35° 53'	27° 15'	Saria	Küçük Kerpe
98	35° 52'	23° 19'	Antikithera	Sikliye
99	35° 40'	27° 10'	Scarpanto(Karpathos)	Kerpe
100	35° 22'	26° 58'	Kaso	Çoban
101	33° 10'	25° 00'	Kriti	Girit

Kaynak:

Yukarıdaki tablo, İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Sırrı ERİNÇ tarafından hazırlanmış “Bilimsel çalışmanın ışığında Ege Adalarının Türkçe Adları” başlıklı çalışmadan alınmıştır. BM Coğrafi İsimler Standardizasyonu Uzmanlar Grubu (UNGEGN)’nun tanımlamasına göre, başka bir ülkenin hükümlerlik sahasındaki resmi yer adlarının, başka bir dilde yerleşmiş ve yaygın olarak kullanılan isimlerine “ekzonim” denmektedir.

Bkz. http://www.yachtworks.info/tr/ege_adalari.html (24 Mayıs 2013 tarihinde ziyaret edilmiştir.)

EK-3

Kaynak:

http://www.turkishgreek.org/index.php?option=com_content&view=article&id=58:egemenlii-antlamalarla-yunanistana-devredilmemi-ada-adacklar-ve-kayalklar-sorunu&catid=37:ege-denz-denz-yetk-alanlari-sorunlari&Itemid=58. Ayrıca bkz. Kurumahmut, *Ege'de Temel Sorun*, Ek-8 Harita.

KAYNAKLAR

- AK, Gökhan. (2012). "Megali İdea, Hissiyat, Önyargı ve Güvensizlik Fenomenleri Bağlamında Türk-Yunan İlişkileri'ne Bir Bakış", içinde Ulvi Keser (ed.), *Mare Nostrum Adalar Denizi'nden Kıbrıs'a: Akdeniz ve Sorunlar*. Ankara: AKAUM Yayını.
- AKSU, Fuat. (2001). Türk-Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme. Ankara: SAEMK Yayınları.
- BAŞEREN, Sertaç Hami ve KURUMAHMUT, Ali. (2003). *Ege'de Egemenliği Devredilmemiş Adalar*. Ankara: SAEMK Yayınları.
- BAŞEREN, Sertaç Hami. (2006). *Ege Sorunları*. 2.b. Ankara: TÜDAV Yayınları.
- BOSTAN, İdris. (ed.) (2003). *Ege Adaları'nın İdari, Mali ve Sosyal Yapısı*. Ankara: SAEMK Yayınları.
- BOSTAN, İdris ve KURUMAHMUT, Ali. (2003). Trablusgarb ve Balkan Harplerinde İşgal Edilen Ege Adaları ve İşgal Telgrafları. Ankara: SAEMK Yayınları.
- DAVUTOĞLU, Ahmet. (2001). *Stratejik Derinlik-Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. 5.b. İstanbul: Küre Yayınları.
- Deniz Hukuku Sempozyumu-21/22 Haziran 2004 (Bildiri Metinleri, Tamamlayıcı Bilgiler, Soru ve Cevaplar). (2004). Ankara: Dz.K.K. Yayını.
- DENK, Erdem. (1999). Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Ankara: Öteki Matbaası.
- GÜNDÜZ, Aslan. (2013). *Milletlerarası Hukuk-Temel Belgeler Örnek Kararlar*. 5.b. İstanbul: Beta Yayınevi.
- İNAN, Yüksel ve BAŞEREN, Sertaç Hami. (1997). *Kardak Kayalıklarının Statüsü*. Ankara: y.y..
- KURUMAHMUT, Ali. (Yay.Haz.) (1998). *Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*. Ankara: TTK Yayınları.
- KURUMAHMUT, Ali ve BAŞEREN, Sertaç Hami. (2004). *The Twilight Zones in the Aegean: (Un)Forgotten Turkish Islands*. Ankara: TTK Yayınları.
- KÜÇÜK, Cevdet. (Ed.) (2001). *Ege Adalarının Egemenlik Devri Tarihçesi*. Ankara: SAEMK Yayınları.
- KÜÇÜK, Cevdet. (Ed.) (2002). *Türk Hâkimiyetinde Ege Adaları'nın Yönetimi*. Ankara: SAEMK Yayınları.
- MASON, Michael M.D. (2000). *The Aegean Sea-Bridge or Barrier?*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Cambridge: University of Cambridge.

- PAZARCI, Hüseyin. (2009). *Uluslararası Hukuk*. g.g.8.b. Ankara: Turhan Kitapevi.
- SYRIGOS, Angelos M. (1998). *The Status of the Aegean Sea according to International Law*. Athens-Bruxelles: Sakkoulas/Bruylant.
- TEPEDELENLİOĞLU, Nizamettin Nazif. (1967). "Mareşal ve Şükrü Kaya", içinde *Ordu ve Politika*. İstanbul: Bedir Yayınları.
- TOLUNER, Sevin. (1996). *Milletlerarası Hukuk Dersleri-Devletin Yetkisi*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- TOLUNER, Sevin. (2004). *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*. gen.2.b. İstanbul: Beta Kitap.